

CRNA GORA
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

Predmetni program

SOCIOLOGIJA KULTURE

OBAVEZAN IZBORNI PREDMET ZA DOPUNU MATURSKOG STANDARDA

III razred

Podgorica
2020.

SADRŽAJ

A. NAZIV PREDMETA	3
B. ODREĐENJE PREDMETA.....	3
C. CILJEVI PREDMETA.....	4
D. POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA	5
E. OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA.....	6
III razred.....	6
F. DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA.....	13
G. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI SA POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I NADARENIM UČENICIMA.....	14
H.VREDNOVANJE OBRAZOVNO-VASPITNIH ISHODA.....	15
I. USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA (STRUČNA SPREMA I LITERATURA)	16

A. NAZIV PREDMETA

SOCIOLOGIJA KULTURE

B. ODREĐENJE PREDMETA

Sociologija kulture je dio programa društvenih nauka u okviru nastavnog plana za gimnaziju i određena je kao obavezni izborni predmet i dopuna maturskom standardu za sociologiju.

Učenici¹ su temeljna znanja stekli u okviru izučavanja obaveznog predmeta Sociologija, a položaj, priroda i namjena predmeta Sociologija kulture predstavlja nadogradnju u domenu kulture i njenog položaja i poimanja u društvu.

Učenici kroz nastavu predmeta Sociologija kulture upoznaju sa naučnim saznanjima o fenomenu kulture i sociološkim objašnjenjem društvenih pojava. Predmet je usmjeren na osnovne pojmove u okviru posebne sociološke discipline: kultura, oblici i tipovi kulture, funkcije kulture, igra, simboli, civilizacija, umjetnost, slobodno vrijeme, masovna kultura, mladi u svijetu savremene kulture, multikulturalnost...

Kroz predviđene sadržaje učenici se upoznaju sa sveobuhvatnijim pojmom kulture, identitetskom posebnosti, njenim funkcijama i društvenim pojavama koje je određuju i kojima je uslovljena. Smislenost pojma kulture tako biva dopunjena novom vrstom saznanja o društvenim pojavama.

Predmet sociologije kulture omogućava učenicima da se upoznaju sa temeljnim pojmovima naučne discipline i da se osposobe i u samostalnom istraživačkom radu kroz različite metode u cilju podsticanja interesovanja za predmetnu oblast.

Dobijanjem informacija iz više izvora učenici unapređuju sposobnost formiranja novih stavova prema društvenim pojavama, oslobađaju se stereotipa, uviđaju različitosti i osposobljavaju se za kritičko promišljanje o društvenoj stvarnosti. Zasnovano na iskustvu i racionalnom promišljanju i objašnjenju društvenih pojava, prije svega na „sociološkoj imaginaciji“, uče se da stvari posmatraju iz novih perspektiva udaljeni od „sopstvene svakodnevne rutine“. Svrha ovladavanja ovim vještinama vodi u konačnici do sintetizovanja u apstraktno mišljenje.

U obrazovno-vaspitnom procesu, predmeti Sociologija, Sociologija kulture i Građansko obrazovanje se nalaze u istom korpusu predmeta koji obezbjeđuju učenje društvenosti na različitim nivoima percepcije kod mladih ljudi. Pri čemu predmet Sociologija kulture zauzima posebno mjesto uvođenjem apstraktnih i vanvremenskih tema u obrazovne standarde. Obradom najvažnijih pojmova o sopstvenoj i drugim kulturama poimaju esenciju kulture, na taj način apstraktni nivo proučavanja dobija svoju konkretizaciju i utemeljenje u svakodnevici. Obrada zadatih tema se praktično ostvaruje kroz jednaku zastupljenost teorijskih znanja i realizovanje praktičnih zadataka, kao i realizaciju slobodnih tema, čime se potencira stalna veza između apstraktne i empirijske strane objašnjenja. Na taj način se postiže cilj programa Sociologija kulture, obezbjeđuje autonomnost učenika, nastavnika, Škole kao i lokalne sredine.

Predmet Sociologija kulture, za koji je izrađen ovaj program, pripada obaveznim izbornim sadržajima u gimnazijama. Izučava se u III ili IV razredu sa dva časa sedmično.

---

¹ Svi izrazi koji se u ovom materijalu koriste u muškom rodu obuhvataju iste izraze u ženskom rodu.

b) Broj časova po godinama obrazovanja

Razred	Sedmični broj časova	Ukupni broj časova	Obavezni dio (80-85%)	Otvoreni dio (15 do 20%)	Teorijska nastava (TN)	Vježbe i ostali vidovi
III	2	72	57	15	36	36

Nastavni predmet se izučava u gimnaziji u III razredu, sa po dva časa sedmično. Otvoreni dio programa predviđen godišnjim fondom (15%) realizovaće se na osnovu interesovanja učenika i kroz saradnju sa lokalnom zajednicom. Predlažemo da se 36 časova (50% od ukupnog vremena) posveti realizaciji novih sadržaja, učenju novog, a 36 časova (50%) drugim oblicima i aktivnostima učenika: samostalni ili grupni rad učenika, diskusija, kreativni i istraživački radovi, analize, prezentacije, ocjenjivanje, eksperimenti, igranje uloga, kvizovi...

C. CILJEVI PREDMETA

Ciljevi predmeta Sociologija kulture su da učenici:

- povežu sociološka znanja sa znanjima iz drugih naučnih područja;
- razvijaju sebe kao kompetentne i odgovorne ličnosti, kroz aktivnu, samostalnu i kolektivnu participaciju u kulturnom životu;
- stiču znanja o osnovnim pojmovima sociologije kulture i njihovoj upotrebi pri razumijevanju i objašnjenju društvenih pojava u oblasti kulture;
- razvijanje sposobnosti za kritičko mišljenje i vrednovanje kulturnih pojava, dešavanja, procesa u privatnom i javnom životu;
- formiraju se kao odgovorne individue, spoznaju sami sebe;
- razvijaju pozitivan odnos prema vrijednostima, normama, funkcijama kulture, kulturnim razlikama;
- stiču znanja o afirmaciji argumentovanog dijaloga;
- razumiju različite tipove kulture, oblike, tipove kulturnog djelovanja i njihovu posebnost;
- pravilno formiraju i identifikuju vrijednosni sistem sopstvene zajednice, lokalne, regionalne, nacionalne i globalne;
- razvijaju mehanizme za otklanjanje predrasuda, sposobnost zdravorazumskog objašnjenja, oslobađaju se od netrpeljivosti, isključivosti, etnonacionalizacije itd;
- raščlanjuju kulturni i lični identitet i pronalaze veze između njih;
- razvijaju sposobnost pozitivne afirmacije sopstvene kulture, njenih vrijednosti, ponašanja i stvaralaštva;
- učestvuju u kulturnim dešavanjima (samostalno i kolektivno), motivišu se za izradu projekata, istraživanja iz oblasti kulture;
- razvijaju mehanizme za vrednovanje i njegovanje kulturno-istorijskog nasljedstva;
- prethodno stečena znanja kroz aktivnosti povezuju sa aktuelnim temama koje su od interesa za pojedince, ali i zajednicu;
- nauče da stečena znanja funkcionalno primjenjuju.

D. POVEZANOST SA DRUGIM PREDMETIMA I MEĐUPREDMETNIM TEMAMA

Sadržaji u predmetnom programu Sociologija kulture predmetom koreliraju sa nastavnim predmetima: Sociologija, Pojedinač u grupi, Filozofija, Psihologija, Istorija, Geografija, Preduzetništvo, Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost, Biologija, Etika, Logika, Građansko obrazovanje, Likovna umjetnost, Umjetnosti i vizuelne komunikacije, Komunikologija.

Pored doprinosa ostvarenju ishoda bliskih predmeta, Sociologija kulture treba da doprinese realizaciji međupredmetnih tema: Globalizacijski tokovi, Lični i socijalni razvoj, Učenje o aktivnom građanstvu, Medijska kultura, Upotreba informacionih tehnologija, kritičko mišljenje, Vrednovanje i planiranje prostora-održivi gradovi i naselja, Zdravstveno obrazovanje i vaspitanje i Preduzetničko učenje.

Sadržaji u predmetnom programu Sociologija kulture koreliraju sa nastavnim sadržajem predmeta Sociologija: kritičko mišljenje, rad i profesionalna orijentacija, porodica, socijalizacija i agensi socijalizacije, kultura, masovna kultura, kultura i ličnost, kultura i mladi, umjetnost, otuđenje, degradacija moralnih vrijednosti. Program Sociologija kulture korelira sa programom Pojedinač u grupi u sljedećim temama: ličnost, kult ličnosti, komunikacija, oblici komunikacije, emocije, intelektualne sposobnosti, stvaralaštvo, izazovi ljudskog ponašanja, frustracije i konflikti, karakter i temperament, konformizam. Nastavni program Sociologija kulture korelira sa programom Likovna umjetnost i Umjetnost i vizuelne komunikacije kroz sljedeće sadržaje: tumačenje umjetnosti kroz istoriju, simbolički karakter kulture, odnos religije i umjetnosti, masovna kultura, potrošačko društvo, izdvajanje pravih vrijednosti od lažne umjetnosti, muzika, film, pozorište, avangardna umjetnost, autentičnost u kulturi, kulturni identitet.

Program Sociologija kulture sa programima Filozofija i Etika je moguće povezati kroz bavljenje fundamentalnim problemima: egzistencija, znanje, realnost, obrazovanje, moral, norme, uklapanje identiteta u širi društveni kontekst. Obrazovno-vaspitne ishode u predmetu Psihologija: individualne razlike i sposobnosti, ličnost i njene karakteristike, toleranciju, emocije, kao i teme vezane za proces socijalizacije i razvoj ličnosti. Sadržaji predviđeni predmetom Građansko obrazovanje sa programom Sociologija kulture se mogu realizovati kroz sljedeće sadržaje: besjedništvo, aktivno slušanje, razvijanje kritičkog mišljenja, usvajanje principa multikulturalnog društva i globalizacije, učenje o jedinstvu u različitosti, društvo utemeljeno na znanju, globalni demokratski tokovi. Povezanost predmeta Komunikologija sa programom Sociologija kulture moguće je realizovati kroz sadržaje kao što su: poslovna kultura, poslovni bonton i komunikacijski procesi. Teme/sadržaji u programu Preduzetništvo, kao što su: rad, svojina, menadžment, proizvodni odnosi i reflektovanje na društvenu nejednakost, potrebno je korelirati sa sadržajima u programu Sociologija kulture.

E. OBRAZOVNO-VASPITNI ISHODI PREDMETA

III razred

Obrazovno-vaspitni ishod 1

Na kraju učenja učenik će moći da objasni razloge nastanka sociologije kulture kao zasebne sociološke discipline, njen specifičan predmet, različite definicije kulture i njen značaj u humanističkim naukama.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- navedu značaj, ciljeve i sadržaj predmeta Sociologija kulture;
- prepoznaju posebnost i specifičnost predmeta Sociologija kulture;
- objasne značaj proučavanja fenomena kulture i identifikuju njen uticaj na razvoj ličnosti;
- nabroje teorijske pristupe u sociologiji kulture, izdvoje njihove prednosti i nedostatke;
- raščlane pojmove kultura i civilizacija;
- opišu procese demokratizacije kulture, kulturnog dijaloga i tolerancije;
- navedu odnos kulture, tradicije i progresu;
- grupišu osnovne tipove kulture i pronađu veze među njima;
- objasne kulturnu raznolikost;
- navedu uzroke nastanka supkulture i kontrakture, njihove odlike i funkcije.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi: društvo, predmet sociologije kulture, teorijski pristupi u sociologiji kulture, pojam kulture, kultura i civilizacija, čovjek, kulturne razlike, kulturni tipovi, potkultura, kontrakultura.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- razmjenjuju stavove o sociologiji i njenim disciplinama, njenom odnosu sa drugim oblicima naučnog saznanja;
- uočavaju posebnost sociologije kulture kroz zadate tekstove;
- diskutuju o različitim teorijskim pristupima u objašnjenju kulture;
- upoređuju različite tipove kulture i pronalaze veze među njima;
- određuju razlike između kulture i civilizacije kroz grupni rad;
- diskutuju o osnovnim obilježjima čovjeka u datoj kulturi;
- diskutuju o kulturnim razlikama i analiziraju uzroke pluralnosti kulture;

c) Broj časova realizacije: 5 + 2 + 3.

Obrazovno-vaspitni ishod 2

Na kraju učenja učenik će moći da prepozna osnovne funkcije i smisao kulture kao sveobuhvatan odgovor na osnovne ljudske potrebe.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni osnovne funkcije kulture i objasni njihovu svrhu u smislu zadovoljanja osnovnih ljudskih potreba;
- identifikuje oblike, sredstva, tipove i značaj komunikacije;
- pretpostavi normativnu funkciju kulture i projektuje uticaj neformalnih pravila na razvoj kulture;
- ocijeni kulturu kao sistem očuvanja osnovnih vrijednosti i potreba;
- ocijeni ulogu kulture u funkciji vaspitanja i obrazovanja, stvaralaštva i očuvanju tradicije;
- identifikuje odnos kulture i politike.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) **Sadržaji/pojmovi:** komunikacija, informacija, jezik, mediji, norme, neformalna pravila, navike, običaji, moral, zaštita, vaspitanje, obrazovanje, tradicija, politika, institucije i organizacije.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- diskutuju o zadacima koje kultura vrši u različitim oblastima ljudskog života i djelovanja;
- analiziraju informaciju i njenu specifičnu ulogu u komunikaciji na primjerima;
- istražuju neformalna pravila i njihovu ulogu u konstituisanju kulture;
- diskutuju o navikama i navode njihove posljedice;
- navode primjere kulture u funkciji zaštite i opstanka čovjeka i prirode;
- razgovaraju o značaju usmjeravanja čovjeka i društva na očuvanje prirode;
- pronalaze informacije o određenjenim modelima kulturne politike, identifikuju osnovne karakteristike, institucije, sredstva i metode usmjeravanja;
- iznose stavove o kulturnim institucijama i organizacijama.

c) **Broj časova realizacije: 4 + 2 + 2.**

Obrazovno-vaspitni ishod 3

Na kraju učenja učenik će moći da pronađe veze između prirode, čovjeka i kulture, kroz ontološke kategorije kulture.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni osnovne teorijske pristupe u određenju kulturne antropologije;
- razumije međuzavistan odnos prirode, čovjeka i kulture;
- istraži pojam kulturnog identiteta i čovjekovu potrebu za samoodređenjem;
- izdvoji primarne i sekundarne potrebe i opravda njihovu ulogu u izgradnji ličnosti i kulture;
- identifikuje sistem vrijednosti i projektuje ga na svakodnevni život;

- kritikuje eroziju sistema vrijednosti;
- identifikuje simbolički karakter kulture;
- prepoznaje moć i značaj simbola, njihove oblike i tipove;
- prepoznaje značaj jezika kao sredstva komunikacije i oblikovanja čovjekovih misli i osjećanja;
- prepoznaje društveni karakter i društvenu uslovljenost jezika;
- prepoznaje specijalne govore unutar jezika (sleng, žargon, šatrovački govor, sabi i argo);
- navede slobodu u književnom stvaralaštvu kao uzroku jezičke promjene;
- prepoznaje osnovne funkcije mita i mitskog;
- pronađe veze između religije i kulture;
- opiše ulogu i mjesto rituala u kulturi;
- prepoznaje značaj određenih tipova rada u kulturi;
- zaključi o osnovnim sadržajima humanističke vizije svijeta (odnos kulture i slobode);
- objasni pojam igre kao ontološke kategorije kulture;
- navede različita određenja igre i grupišu ih prema određenim karakteristikama;
- ocijeni kulturu takmičenja, igre na sreću, igre prerusavanja i igre zanosa;
- prepoznaje značaj sporta kao istorijske, socijalne, ekonomske, političko-ideološke, kulturne kategorije;
- prosudi o komercijalizaciji sporta;
- prepoznaje devijantnosti u sportu.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi: antropologija, kulturna antropologija, potrebe, kultura potreba, primarne potrebe, sekundarne potrebe, vrijednosti, sistem vrijednosti, erozija vrijednosti, simbolički karakter kulture, simbol, znak, jezik, govor, žargon, argo, sleng, šatrovački govor, sabi, mit, mitsko, religija, ritual, rad, humanizam, stvaralaštvo, igra, takmičenje, hazard, prerusavanje, zanos, sport, devijantnost.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- pronalaze veze između antropologije i kulture u kulturi;
- grupišu primarne i sekundarne potrebe;
- kritikuju sistem vrijednosti modernog društva i masovne kulture;
- istraže o nekim simbolima i objasne njihova značenja;
- analiziraju izraze koji se koriste kao: žargon, sleng, šatrovački govor ili argo;
- vrše istraživanje o faktorima koji dovode do jezičkih i govornih promjena;
- uočavaju sličnosti i razlike između tradicionalnog i savremenog mita;
- pišu esej o mitologizaciji kulture, prolaznosti mita, mitu tijela i ljepote, mitu ružnog;
- iznose stavove o sličnostima i razlikama između rituala i navike;
- čitaju o religijama i njihovom odjeku u kulturama;
- pronalaze dokaze o pojavi novih religijskih pokreta;
- diskutuju o igri kao slobodno izabranoj aktivnosti, odvojenoj od svakodnevnog života;
- istražuju o značaju igre u određenim istorijskim periodima;
- dokazuju svrsishodnost takmičarskih igara i opravdaju njihove pozitivne efekte na zdravlje;
- iznose stavove o posljedicama igara na sreću i kritikuju njihovu devijantnost;
- kritički preispituju fenomen kapitalizma u sportu;
- pišu esej o igrama prerusavanja i igrama zanosa;

- istražuju Internet o nekom od oblika igara nekad i sad.

c) Broj časova realizacije: 8 + 5 + 3.

Obrazovno-vaspitni ishod 4

Na kraju učenja učenik će moći da objasni suštinu masovne kulture, specifičan uticaj kulture na ličnost i njeno djelovanje u društvu, osobenosti odnosa mladih i kulture.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- odredi pojam masovne kulture;
- nabroji uzroke nastanka masovne kulture;
- opiše osnovne karakteristike masovne kulture;
- prepoznae odnos masovne kulture i ostalih kulturnih modela;
- prepoznae vrste homogenizacije u kulturi i odredi njene uzroke;
- pronađe veze između plasmana masovne kulture i njenih konzumenata;
- prepoznae ulogu elektronskih medija u savremenom društvu;
- objasni ulogu i značaj reklame, opiše karakteristike reklamnih poruka;
- identifikuje kič i šund kao fenomene masovne kulture;
- prepoznae karakteristike moderne mitologije i navodi primjere;
- opiše stvaranje novih mitova i ikona u savremenom društvu;
- kritikuje ulogu medija u stvaranju mitova o sreći, ljubavi, naklonosti, izgledu, happy end;
- navede primjere snobizma, njegove oblike, karakteristike, funkcije i društvenu uslovljenost;
- navede primjere popularizacije neofolk kulture;
- kritikuje erotizaciju i pornografiju kao oblike ispoljavanja masovne kulture;
- identifikuje pojam slobodnog vremena i odvoji ga od pojma dokolice;
- navodi primjere dokoličarske klase;
- opiše odnos rad, slobodnog vremena i dokolice;
- odredi pojam ličnosti i agense koji utiču na njeno formiranje;
- označi društvene uloge i status i njihovu uslovljenost kulturnim i socijalnim ambijentom;
- raščlani i uporedi individualni i kolektivni identitet;
- odredi uzroke nastanka konformizma u kulturi;
- razvije aktivan odnos prema kulturi i društvu, angažovanost i autentičnost;
- pretpostavi oblike društvene interakcije;
- identifikuje oblike socijalnog izopštavanja;
- prepoznae oblike ispoljavanja kreativnosti i genijalnosti u kulturi;
- opiše generacijsku stratifikaciju i ulogu mladih u savremenoj kulturi;
- kritički vrednuje kulturne obrasce mladih;
- opiše društveni identitet mladih i njihovu ulogu u kulturi;
- ocijeni vrijednosni sistem mladih;
- prepoznae društvene pokrete mladih;
- opišu supkulturne i kontrakulturne pokrete mladih;
- prepoznaju otuđenost mladih u savremenom društvu.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi: pojam masovna kultura, „kultura za mase“, karakteristike masovne kulture, oblici i sredstva masovne kulture, potrošačko društvo, preobražaj, konzumacija, komercijalizacija, homogenizacija, pojednostavljivanje, ujednačavanje, urbanizacija, dostupnost, hiperrealnost, reprodukcija, uniformnost, kič i šund, snobizam, moderna mitologija, mediji, reklame, idoli, malograđanstvo, neofolk kultura, erotizacija i pornografija, dokolica, dokoličarenje, slobodno vrijeme, ličnost, agensi socijalizacije, kreativnost, stvaralaštvo, genijalnost, individualni i kolektivni identitet, angažovanost, autentičnost, mladi, ideologija mladih, supkulture mladih, revolt mladih, kontrakultura mladih, rušilačka kultura.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- navode konkretne primjere masovne kulture;
- diskutuju o karakteristikama masovne kulture, oblicima i sredstvima;
- kritički preispituju karakteristike industrijskog društva i preobražaje koje ostvaruju u njemu;
- kritikuju industrijalizaciju i komercijalizaciju stvaralaštva;
- diskutuju o razlikama između dokolice i dokoličarenja, između dokoličara i dokoničara;
- projektuju uticaj dokolice na stvaralaštvo;
- istražuju o slobodnom vremenu kao posledici savremenog industrijskog društva;
- diskutuju o uticaju kulturnih obrazaca na formiranje ličnosti;
- istražuju osnovne faze razvoja ličnosti i njihove karakteristike u literaturi;
- identifikuju sebe kao pripadnike različitih kulturnih grupa;
- istražuju o uzrocima i posljedicama socijalnog izopštavanja;
- igraju uloge o načinu života mladih nekad i sad;
- upoređuju tekstove o supkulturi mladih;
- navode primjere ispoljavanja protesta kod mladih u svom okruženju;
- rješavaju problem otuđenosti mladih i posljedicama otuđenja kroz debatu.

c) Broj časova realizacije: 8 + 5 + 3.

Obrazovno-vaspitni ishod 5

Na kraju učenja učenik će biti sposoban da razumije osobenosti umjetnosti kao oblasti simboličke kulture, njene osnovne funkcije i položaj.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- prepoznaje mjetnost kao oblast simboličke kulture;
- opiše predmet sociologije umjetnosti i oblasti njenog interesovanja;
- nabroji i opiše podjelu umjetnosti;
- prepozna posebne sociologije umjetnosti (književnost, pozorište, film, arhitektura, muzika, likovno stvaralaštvo);
- identifikuje osnovne pravce u savremenoj sociologiji umjetnosti;
- identifikuje uticaj ideološkog, utopijskog, pozitivističkog pogleda na umjetničko stvaralaštvo;
- objasni povezanost društva i umjetnosti;

- argumentuje o osnovnim funkcijama kulture;
- ocijeni odnos umjetnosti i luksuza, umjetnosti i mode, umjetnosti i boemstva;
- navede karakteristike: klasične umjetnosti, savremene umjetnosti, popularne umjetnosti i avangardne umjetnosti;
- objasni transformaciju umjetnosti u profesiju;
- prepoznaje principe i izvore luksuza;
- navede primjere i osobine kolekcionarstva;
- prepoznaje karakteristike i pojavu boemstva;
- prepoznaje simbolički karakter religije;
- opiše značaj i uticaj religije na kulturu i umjetnost;
- objasni uticaj filozofije, nauke, utopije i ideologije na umjetnost i kulturu;
- ilustruje karakteristike moralne svijesti i karakteristike stvaralačkog moralnog tipa.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi: umjetnost, sociologija umjetnosti, simbolička kultura, fine umjetnosti, kombinovane umjetnosti, primijenjene umjetnosti, naturalizam, formalizam, klasična umjetnost, savremena umjetnost, popularna umjetnost, avangardna umjetnost, dekadencija, agonizam, futurizam, nihilizam, moda, luksuz, kolekcionarstvo, zbirke, antikviteti, originalnost, autentičnost, boemstvo, sociologija književnosti, sociologija muzike, sociologija filma, estetika, utopija, ideologija, ograničenja umjetničkog stvaralaštva.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- klasifikuju različita određenja i vrste umjetnosti;
- diskutuju o posebnim sociologijama umjetnosti i odrede oblast njihovog djelovanja;
- upoređuju kroz primjere osnovne funkcije umjetnosti nekad i sad;
- ilustruju o prirodno lijepom i umjetnički lijepom;
- istražuju o značaju umjetnosti kroz istorijske periode razvoja, uticaj društva na umjetničko stvaralaštvo;
- dokazuju uticaj umjetnosti na svakodnevni život;
- kritikuju uticaj koji imaju nedemokratski sistemi na položaj umjetnosti i umjetnika, zloupotreba umjetnosti;
- prepoznaju karakteristike klasične umjetnosti kroz primjere iz istorije umjetnosti;
- istražuju o uticaju tehnologije na položaj savremene umjetnosti;
- kritički vrednuju savremenu umjetnost (likovni saloni, kolonije, performansi, instalacije..);
- diskutuju o karakteru avangardne umjetnosti i najvažnijim pravcima u okviru nje;
- upoređuju novinske tekstove o modi i izvedu zaključke o njenoj povezanosti sa umjetnostima;
- čitaju o vezi između društvene sredine i mode;
- navode primjere kolekcionarstva i njene povezanosti sa antikvitetima;
- pišu referat o boemstvu i pronalaze njegove društvene manifestacije;
- kritički vrednuju vezu između boemstva i urbane otuđenosti;
- grupišu umjetnosti i demonstriraju njihove specifične predmete;
- otkrivaju vezu između religije i umjetnosti kroz istorijske primjere;

- diskutuju o religijskom obrazovanju u području kulture i kulturnog na individualnom i kolektivnom nivou, navodeći primjere;
- razvijaju svijest o stvaralaštvu gledajući proizvode umjetnosti iz različitih epoha i kultura.

c) Broj časova realizacije: 9 + 6 + 3.

Obrazovno-vaspitni ishod 6

Na kraju učenja učenik će moći da prosuđuje o kulturi i savremenom društvu.

Ishodi učenja

Tokom učenja učenik će moći da:

- objasni pojam multikulturalizam, inkulturalizam i etničke integracije;
- identifikuje pojmove akulturacija i enkulturacija i poveže ih sa širenjem kulture u društvu;
- analizira pluralizam i etnocentrizam;
- ocijeni globalizaciju kao proces i njenu vezu sa demokratizacijom medija;
- identifikuje uzroke kulturne krize savremenog društva;
- presudi o mehanizmima odbrane kulturnog identiteta;
- opiše razvoj kulturnih prava i sloboda;
- prepoznaje uticaj globalizacije na nacionalnu kulturu;
- ocijeni značaj stvaranja EU i mogućnosti zaštite kulturnog identiteta;
- opiše karakteristike postmodernosti;
- ocijeni teorijske zamisli o perspektivi kultura;
- projektuje sopstvene zamisli o svojoj i drugim kulturama.

Didaktičke preporuke za realizaciju obrazovno-vaspitnog ishoda:

a) Sadržaji/pojmovi: multikulturalizam, inkulturalizam, akulturacija, enkulturacija, kulturna prava i slobode, kriza svremenog doba, nacionalna kultura, perspektiva kultura, pluralizam, etnocentrizam, globalizacija, demokratizacija medija, kulturni identitet, nacionalna kultura, postmodernost.

b) Aktivnosti učenja

Učenici:

- pronalaze veze između različitih kulturnih tipova kroz primjere iz prakse, odnose zasnovane na toleranciji, uvažavanju razlika i kulturnih identiteta;
- iznose stavove o postojanju supkulturnih modela u kulturi;
- diskutuju o nužnosti povezivanja, kulturnom dijalogu, zajedničkom djelovanju sa pripadnicima drugih naroda i etničkih grupa;
- kritički preispituju uticaj tehnologije na razvoj svijeta kroz raspravu;
- komentarišu medijske sadržaje na konkretnim primjerima;
- pišu esej o uticaju obrazovanja na profesionalni rad i progres;
- dokazuju osnovne vrijednosti na kojima je izgrađena Evropska unija kroz primjere iz lokalne zajednice;
- rade esej na temu postmodernog društva.

c) Broj časova realizacije: 2 + 1 + 1.

F. DIDAKTIČKE PREPORUKE ZA REALIZACIJU PREDMETA

Nastavnik u ostvarenju ciljeva predmeta uz obavezni sadržaj, uočava zainteresovanost učenika za obradu posebnih tema iz nastavnog programa koji je namijenjen za izborni program i pri obradi izbornih tema posebnu pažnju usmjerava na objašnjenje i usvajanje znanja o crnogorskom društvu kroz komparativni pristup sa modernim, demokratskim i razvijenim društvima, a posebno sa društvima u tranziciji.

Nastavnik podstiče interakciju nastavnik– učenik, kao i interakciju među učenicima; povezuje gradivo sa postojećim vanškolskim znanjima i iskustvima učenika, otvara mogućnost da učenik postavlja pitanja i istražuje. Sociološki pojmovnik proširuju i obrazlažu sekundarnim izvorima (statistički godišnjak, istraživanje agencija...), interpretacijama članaka iz sredstava informisanja, periodike, odlomcima iz stručne literature, istraživačkih radova itd. Nastavnik podstiče učenika/ da proučava kulturne probleme i približava ih pitanjima koja su bliska svakodnevnom životu i iskustvima učenika, a ujedno podstiče samostalnost, timski rad, tj. zainteresovanost učenika da samostalno tragaju za informacijama i znanjima i uspostavljaju kritički odnos prema njima, a u konačnom, na sociološki način razumiju i objasne ključne aspekte kulture.

Nastavnik upućuje na pravilan izbor didaktičkih metoda u proučavanju sociologije kulture, koje omogućavaju da učenik u najvećoj mjeri bude aktivan (radioničarski pristup, rad u grupama, debata, igranje uloga, učenja putem otkrića, analiza udžbeničkog teksta, pretraživanje baze podataka, istraživanje u medijateci, formiranje i korišćenje lične datoteke, grafički prikaz, gost na času – stručnjak za predmetnu temu ili korisnik usluga ili drugo lice koje će prisustvom na reprezentativan način upotpuniti obradu teme, npr. uloga kritičara TV i drugih medijskih sadržaja, izrada plakata i poruka, izrada mini projekta, socijalni eksperiment, izrada i analiza eseja...), što omogućava visok stepen samostalnosti i inicijativnosti učenika.

Nastavnicima se preporučuje da sa učenicima što češće diskutuju o brojnim temama, kao i da koriste primjere i podatke konkretnih socioloških istraživanja. Učenicima treba omogućiti da u okviru škole ili lokalne zajednice organizuju interno sociološko istraživanje na neku od tema koju oni predlože, odnosno za koju su zainteresovani (npr. stavovi mladih o obrazovnom sistemu, mladi i slobodno vrijeme, uticaj medija na svijest ljudi, religija i mladi, idoli u popularnoj kulturi, moda i njene manifestacije...).

Pojmove poput: *apstraktno mišljenje, civilizacija, odnos tradicija-progres, simbolička interakcija, značenje, značaj, smisao, kultura potreba, vrijednosti, društvena uslovljenost jezika, komunikacija, informacija, moral, običaji, navike, ritual, stvaralaštvo, kreativnost, mitologizacija, supkultura, kontrakultura, igre, hazard, „kultura za mase“, mediji, hiperrealnost, „patologija potreba“, kič i šund, konformizam, socijalizacija, stil života mladih, otuđenost mladih, blaziranost, ideologija mladih, umjetnički izraz, umjetnička sloboda, umjetničko stvaralaštvo, epohe u umjetnosti, moda, kolekcionarstvo, odnos religija – umjetnost, odnos filozofija – umjetnost, odnos nauka – umjetnost, multikulturalizam, inkulturalizam, globalizacija, etnonacionalizam, evropske vrijednosti, smatramo posebno važnim, jer predstavljaju nužan pojmovni aparat za razumijevanje osnovnih oblika društvenog života i kulture, pa se preporučuje da ove pojmove proširuju i stalno koriste u objašnjenju*

društvenih pojava i kulture. Potrebno je da učenici uvide da je svijet kulture omeđen upravo ljudskim potrebama, normama i vrijednostima i da one posreduju između pojedinca i društva i zapravo ga definišu kao individualno i socijalno biće.

Nastavnik organizuje terenski rad učenika tokom koga će posmatrati, analizirati i izvoditi zaključke o promjenama u društvu. Takođe se preporučuje da nastavnik zadaje i domaće zadatke nakon kojih organizuje tribine, debate, izlaganje referata, eseja i seminarskih radova na zadate teme. Nastavnik će razvijati grupni oblik rada, koji doprinosi razvoju odgovornog odnosa prema radu i zadacima, razvija toleranciju za drugačije, uči poštovanju pravila rada i saraduje sa drugima.

Nastavnik pomaže učenicima u pripremi jasne, efektne prezentacije i izvještaja o rezultatima rada. Nastavnik upućuje učenike kako da sređuju, klasifikuju i izlažu materijal; izradi slikovnog prikazivanja promjena u društvu, prihvata inicijativu učenika, vodi aktivnosti, animira, koordinira i prati, slijedeći didaktička načela – *od poznatog ka nepoznatom, od bližeg ka daljem, od konkretnog ka apstraktnom, od posebnog ka opštem*.

Važno je takođe da nastavnici koriste različite izvore informacija, prate razvoj savremene sociologije kulture i kontinuirano rade na sopstvenom usavršavanju.

G. PRILAGOĐAVANJE PROGRAMA DJECI SA POSEBNIM OBRAZOVNIM POTREBAMA I NADARENIM UČENICIMA

a) Prilagođavanje programa djeci sa posebnim obrazovnim potrebama

Članom 11 Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama propisano je da se u zavisnosti od smetnji i teškoća u razvoju, kao i od individualnih sklonosti i potreba djece obrazovni programi, pored ostalog mogu:

- modifikovati skraćivanjem ili proširivanjem sadržaja predmetnog programa;
- prilagođavati mijenjanjem metodike kojom se sadržaji predmetnog programa realizuju.

Član 16 istog Zakona propisuje da je škola, odnosno Resursni centar dužan da, po pravilu, u roku od 30 dana po upisu djeteta, donese individualni razvojno-obrazovni program za dijete sa posebnim obrazovnim potrebama (IROP), u saradnji sa roditeljem i o tome obavijesti Zavod za školstvo, Centar za stručno obrazovanje i Ispitni centar.

Više informacija moguće je naći na sajtu:

<http://www.skolskiportal.edu.me/Pages/Inkluzivnoobrazovanje.aspx>

b) Prilagođavanje programa nadarenim učenicima

Rad sa darovitom djecom se realizuje kroz dodatnu nastavu i slobodne aktivnosti. Sadržaji ove nastave obuhvataju *izabrane sadržaje iz redovne nastave* (koji se izučavaju kompleksnije) i *nove sadržaje* (koji se nastavljaju na sadržaje redovne nastave ili složenije pojave). Zadaci koji se postavljaju pred darovite učenike zahtijevaće od njih znanja i vještine na višim kognitivnim nivoima. Planirani sadržaji i aktivnosti trebaju da dovedu učenike u situaciju da razviju sposobnost transformacije i primjene znanja u novim

situacijama u većem obimu (osmišljavanje eksperimenata, projekata, terenskog rada, problemski zadaci, kreiranje prezentacija, kratkih video-zapisa, zbirki, transformacija recikliranog materijala, organizovanje diskusija i debata). Na ovaj način biće im omogućeno da analiziraju, sintetizuju, argumentuju, procjenjuju, generalizuju, istražuju, postavljaju hipoteze, dokazuju, pokazuju, vrednuju podatke i informacije i drugo. Učenici treba da postave, izvode, analiziraju, eksperimente, zadatke i druge aktivnosti koje će od njih zahtijevati različite kompetencije i različite vidove izražavanja.

H.VREDNOVANJE OBRAZOVNO-VASPITNIH ISHODA

Vrednovanje procesa i ishoda učenja učenika vrši se tokom čitave nastavne godine. U tom cilju nastavnik treba da provjerava znanja, vještine i stavove učenika, analizira sakupljene informacije i donosi procjenu o kvalitetu učenja učenika i rezultatima učenja. Provjeravanje i ocjenjivanje ima svrhu (na početku i tokom školske godine) davanja procjene o trenutnom nivou postignuća učenika u odnosu na ciljeve Nastavnog predmeta i obrazovno-vaspitne ishode. Takođe, ima svrhu ocjenjivanja naučenog ili sumativno ocjenjivanje (poslije nastavne cjeline, na kraju klasifikacionih perioda, na kraju nastavne godine) kojim se procjenjuje konačni efekat učenja – nivo postignuća u odnosu na obrazovno-vaspitne ishode, definisane Predmetnim programom.

Provjeravanje znanja i ocjenjivanje mora biti u funkciji osnovnih ciljeva predmeta, a obuhvata stepen usvojenosti znanja, razumijevanje sadržaja programa, provjeru analitičkog i sintetičkog rasuđivanja, primjenu usvojenog i aktivan odnos prema znanju. Cilj aktivnog pristupa u nastavi jeste razvoj ličnosti, individualnosti učenika, njegovo zadovoljstvo predmetnim aktivnostima, napredak u poređenju sa početnim stanjem, motivisanost i zainteresovanost za rad i aktivnosti, davanje kvalitetne povratne informacije učenicima o nivou njihovih postignuća (u kontinuitetu tokom čitave nastavne godine) i ocjenjivanje kao učenje koje uključuje samovrednovanje i vršnjačko vrednovanje učenika.

Provjeravanje i ocjenjivanje mora biti u skladu sa informativnim, formativnim i ciljevima socijalizacije. Provjera mora biti raznolika i u funkciji usvajanja novih znanja, zatim kako učenik uči, razumije i upotrebljava novo znanje. Provjeravanje i ocjenjivanje pored opštih načina i oblika (usmeno ili pismeno), mora sadržavati i posebne – specifične oblike koji postaju "obavezni" zbog specifičnosti samog predmeta sociologije (seminarski radovi, grafički prikazi, izvještaji istraživanja, izrada eseja, testovi, statistički prikazi...). Elementi vrednovanja dati su kroz obrazovno-vaspitne ishode i ishode učenja u Programu i odnose se na sve domene učenja. Na osnovu datih elemenata formiraju se kriterijumi ocjenjivanja (kriterijumsko ocjenjivanje) kojim se procjenjuje koliki je nivo usvojenosti određenog ishoda od strane učenika, čime se izbjegava subjektivizam u ocjenjivanju međusobnim upoređivanjem učenika (normativno ocjenjivanje). Kriterijume ocjenjivanja formira nastavnik i/ili stručni aktiv sa kojim treba upoznati učenike. Tokom ocjenjivanja koriste se raznovrsna sredstva u zavisnosti od domena učenja.

Prilikom vrednovanja i ocjenjivanja mora se voditi računa o osnovnim pravilima vrednovanja i ocjenjivanja: svestranosti, kontinuiranosti, objektivnosti, individualizaciji, javnosti i uvidu u kriterijume ocjenjivanja. Ocjena mora da ima stimulativni karakter i podsticaj za dalje interesovanje učenika za nastavni predmet. Pri ocjenjivanju se poštuje poznavanje, razumijevanje i mogućnost primjene novih

znanja. Proces vrednovanja i ocjenjivanja mora da obuhvati naučnu – predmetnu pismenost, sposobnost analize, interpretacije, kao i primjenu naučnih znanja.

Za procjenu postignuća u kognitivnom domenu najčešće se koristi revidirana Blumova taksonomija: pamtiti (definicije, nabranje, zadaci sparivanja, označavanja, pitanja sa višestrukim odgovorima, dopunjavanje kratkih odgovora), razumjeti (diskusije na času, odgovori na pitanja, problemski zadaci, dijagrami uzroka i posljedice, pojmovne mape, pitanja s višestrukim odgovorima), primijeniti (problemski zadaci, terenski rad, simulacija), analizirati (studije slučaja, projekti, debate, rješavanje problema, istraživački radovi, analiza socioloških procesa i odnosa), evaluirati (kritički prikazi, problemski zadaci, kritički osvrt na društvenu stvarnost), stvoriti, kreirati (istraživački projekti, eksperimenti, izrada maketa, panoa, izrada prezentacija).

U psihomotornom domenu sredstva ocjenjivanja su praćenje tačnosti i brzine izvođenja vježbi, kvalitet izrađenih panoa, zidnih novina i dr. U afektivnom domenu izvještavanjem učenika i posmatranjem njegovog rada vrednujemo njegov odnos prema Predmetu i obavezama, samostalnost u radu, kvalitet i ubijednost zastupanja stava i iznošenja mišljenja u diskusijama i drugo. Posmatranje učenika je poželjan vid praćenja i u socijalnom domenu gdje se vrednuje poštovanje pravila, saradnja sa drugima, pokazivanje tolerancije, posebno kod diskusija, projekata, eksperimenata, terenskog rada, grupnog rada i rada u paru. U cilju što kvalitetnijeg vrednovanja učeničkog učenja i rezultata učenja može se napraviti formular sa potrebnim elementima praćenja u svim domenima.

I. USLOVI ZA REALIZACIJU PREDMETA (STRUČNA SPREMA I LITERATURA)

a) Materijalni uslovi

Za realizaciju nastavnog programa i aktiviranje učenika, neophodno je korišćenje resursa koja olakšavaju proces, podižu motivaciju i interesovanje i omogućavaju primjenu različitih metodskih postupaka. U nastavi je neophodno korišćenje računara i dodatne opreme (diskete, video-disk, CD, školski softver), dijafilmova, nastavnih filmova itd. Pored tehničkih pomagala neophodno je i moguće koristiti i resurse kao što su:

- * školska (ili seminarska) biblioteka (mediateka sa obaveznim udžbenicima, enciklopedijama, stručnom literaturom, periodikom);
- * projektor
- * interaktivna tabla,
- * računar sa pristupom internetu,
- * lokalni potencijali (biblioteke, arhivi, muzeji),
- * preduzeća, organizacije i institucije,
- * sportski objekti i društva,
- * naučno-istraživačke ustanove,
- * istorijska mjesta, lokaliteti i spomenici,
- * lokalni kadrovi (istraživači, umjetnici, ljudi raznih profila, roditelji).

b) Profil i stručna sprema nastavnika

Nastavu sociologije treba da izvode lica koja su u toku univerzitetskog obrazovanja stekla jedno od sljedećih zvanja: *profesor sociologije, diplomirani sociolog*. U slučaju deficita navedenih zvanja nastavu sociologije može izvoditi i lice sa zvanjem: *profesor filozofije i sociologije*.

c) Okvirni spisak literature i drugi izvori

Literatura

1. A. Hauzer, *Sociologija umjetnosti (1–2)*, Školska knjiga, Zagreb, 1986.
2. B. Tadić, *Sociologija politike*, Unireks, Podgorica, 1996.
3. Bosanac, Mandić, Petković, *Rječnik sociologije i socijalne psihologije*, Informator, Zagreb, 1977.
4. Božović R.R., *Kultura potreba*, Drugo dopunjeno izdanje, Naučna knjiga, Beograd, 1991.
5. Božović, R.R., *Prirodnost sela*, Institut za sociologiju, Filozofski fakultet Nikšić, Nikšić, 2010.
6. Božović, R.R., *Život kulture*, Filip Višnjić, Beograd, 2009.
7. Č. Tejlor, *Bolest modernog doba*, Čigoja, Beograd, 2002.
8. Čeranić, G., *Sociološka analiza svojinske strukture u postsocijalističkoj Crnoj Gori (1989 – 2000)*, Filozofski fakultet, Nikšić, 2011.
  - a. Đorđević, *Sociologija forever*, Niš, 1996.
9. Dibe, Fransa, *Srednjoškolci*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2002.
10. Đ. Šušnjić, *Metodologija – kritika nauke*, Čigoja štampa, Beograd, 2002.
11. E. Gidens, *Posljedice modernosti*, Filip Višnjić, Beograd, 1998.
  - a. Moren, *Duh vremena*, Kultura, Beograd, 1967.
12. E. Gidens, *Sociologija*, Ekonomski fakultet, Beograd, 2007.
13. E. Gidens, *Na ivici*, Plato, Beograd, 2003.
14. K. Popper, *Otvoreno društvo i njegovi neprijatelji*, BIGZ, Beograd, 1989.
15. Lj. Tadić, *Nauka o politici*, Rad, Beograd, 1988.
16. M. Elijade, *Istorija verovanja i religijskih ideja (1–3)*, Prosveta, Beograd, 1991.
17. M. Haralampus, *Uvod u sociologiju*, Globus, Zagreb, 1989.
18. M. Ilić, *Sociologija kulture*, Beograd.
19. M. Mitrović, S. Petrović, *Sociologija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2001.
20. M. Ranković, *Sociologija i futurologija (1–2)*, ISI FF, Beograd (1995, 1998).
21. M. Veber, *Privreda i društvo*, Prosveta, Beograd, 1976.
22. Mijušković, S., *Društvena pokretljivost u Crnoj Gori*, Filozofski fakultet, Nikšić, 2010.
23. R. Mils, *Sociološka imaginacija*, Savremena škola, Beograd, 1964.
24. R. Vederil, *Kolaps kulture*, Clio, Beograd, 2005.
25. Radulović, J., Ljaljević, A., *Rodna ravnopravnost i zdravlje žena u Crnoj Gori*, Filozofski fakultet, Nikšić, 2010.
26. *Razaranje društva*, ISI FF, Soroš, Beograd, 1995.
27. *Rusija 1990 – 2015.*, Sociološki fakultet MGU I. Lomonosov – Moskva i Filozofski fakultet – Institut za sociologiju i psihologiju, Nikšić, 2016.
28. S. Vujović, *Urbana sociologija*, Beograd, 1987.
29. S. Vukićević, *Crna Gora na prelazu milenijuma*, CNB Đurđe Crnojević, Cetinje, 2003.
30. S. Vukićević, R.R. Božović, *Zbornik – Sociološki aspekti progressa i kulture*, Jasen, Nikšić, 2001.
31. Smit, Denis, *Uspori istorijske sociologije*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2000.
32. *Sociološke hrestomatije (1–5)*, Nolit, Beograd, 1989.
33. V. Milić, *Sociološki metod*, Nolit, Beograd, 1974.

34. V. Pavićević, *Sociologija religije*, BIGZ, Beograd, 1980.
35. V. Stanovčić, *Vlast i sloboda*, Čigoja štampa, Beograd, 2003.
36. Valsiner, Jan, *Čovjekov razvoj i kultura*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1997.
37. Vukićević, S, Božović, R.R, (prir.) Sociološki aspekt progres i kulture, JASEN, Institut za filozofiju i sociologiju Filozofskog fakulteta u Nikšiću, Nikšić, 2001.
38. Vukićević, S, Čeranić, G, Šarović, R., Živković, P., Samardžić, O., *Postsocijalizam* (Crna Gora
39. Vukićević, S, *Homoprivatus*, <<Naučna knjiga>>, NIP Univerzitetska riječ, Beograd, Nikšić, 1990.
40. Vukićević, S., *Ideal i stvarnost ekomenadžmenta*, Služba zaštite životne sredine Oopštine Nikšić, 1956.
41. Vukićević, S., *Simuliranje promjene*, Univerzitet Crne Gore, „Obod“, Podgorica - Cetinje, 1998.
42. Vukićević, S., *Sociologija rada*, Filozofski fakultet, Nikšić, 1991.
43. Z. Kotri, M. Dragičević, *Sociologija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2010.
44. Zečević, S., Krivokapić, N., (prir) *Rod, identitet i kultura*, Institut za sociologiju, Filozofski fakultet Nikšić, Nikšić, 2010.

Literatura za nastavnike mora obuhvatati stručnu literaturu za posebno predloženi izborni sadržaj i neopohodnu metodičku literaturu. U skladu s otvorenošću programa nastavnici mogu dopuniti literaturu ili preporučiti druge izvore u odnosu na predložene radi upoznavanja s novim saznanjima interesima učenika, škole, sredine.

Periodika

U nastavi se koriste svi časopisi, revije, godišnjaci, pregledi koji mogu biti upotrijebljeni u okviru datih sadržaja. Preporuka: *Sociologija*, *Sociološki pregled*, *Luča*, *Godišnjak CANU* za društvene nauke, ilustrovani časopisi u kojima se tretira društvena problematika.

Predmetni program SOCIOLOGIJA KULTURE za III razred opšte gimnazije, uradila je Komisija u sastavu:

Nataša Krivokapić, profesor na Filozofskom fakultetu, Nikšić, predsjednica

Ana Ivanović, samostalni savjetnik I – prosvjetni nadzornik za oblast opšte organizacije i sociologiju, Zavod za školstvo, članica

Ivan Đukić, profesor sociologije u JU Gimnazija „Slobodan Škerović“, član

U izradi Predmetnog programa korišćeni su: Predmetni program *Sociologija kulture*, Zavod za školstvo 2016, *Metodološko uputstvo za pisanje predmetnih programa zasnovanih na ishodima učenja*, Zavod za školstvo 2019. i važeća zakonska regulativa.

Nacionalni savjet za obrazovanje na sjednici održanoj 24. jula 2020. godine, utvrdio je Predmetni program **SOCIOLOGIJA KULTURE za III razred opšte gimnazije**.